

Een tol op de Cleyweg?

Gerard Prins

Op 27 augustus 1768, tegen twaalf uur 's morgens, zullen de bewoners van de Cleyweg in het Ambacht Bloemendaal wel opgekeken hebben van de stoet die in de richting van Gouda voorbij trok. De Cleyweg is de huidige Bloemendaalseweg, gedeeltelijk in Gouda en gedeeltelijk in Waddinxveen gelegen. Voorop reed een sjees¹ door twee paarden getrokken. Daarachter volgden vijf koetsen, alle met zes paarden bespannen. Zij werden begeleid door drie pages² te paard en door zes ruiters onder leiding van een wachtmeester.

Prins Willem V naar Gouda

In één van de koetsen zaten Stadhouder Prins Willem V en zijn gemalin, Prinses Wilhelmina van Pruisen. Zij werden vergezeld van een hofhouding van zo'n 20 personen. Bovendien bevond ook Prins Hendrik van Pruisen, de broer van de prinses, zich in de stoet. Het hoge gezelschap kwam uit 's-Gravenhage voor een onofficieel bezoek aan Gouda om de beroemde grote kerk met haar gebrandschilderde ramen te bezichtigen. Ook de pas gebouwde grote Statenschutsluis (de Mallegatsluis) zou bezocht worden, evenals de pottenbakkerij van Pieter van Rossum en de pijpenmakerij van Jan Danens. Bij de Cleywegspoort aangekomen, plaatste de wachtmeester van de stad zich aan het hoofd van de stoet en plechtig reden de hoogheden met hun gevolg onder vrolijk klokkenspel van de St. Janstoren en luid gejuich van een toegestroomde menigte naar de St. Janskerk. Daar wachtte een talrijk gezelschap op hen: de leden van de regering der stad, de vroedschap, de kerkmeesters, predikanten, kerkeraadsliden en vele andere aanzienlijken met hun echtgenoten.³

De Cleyweg: een belangrijke weg voor Gouda

De bewoners van Bloemendaal zullen wel onder de indruk zijn gekomen van deze stoet. Niet elke dag passeerde zo'n hoog gezelschap over hun weg. Evenmin kreeg de stad Gouda dikwijls zulk bezoek. De weg was voor Gouda echter van groot belang, want hij was o.m. een deel van de route van Gouda naar 's-Gravenhage. Als de geëmitteerden van Gouda ter dagvaart gingen⁴ en zij daarvoor niet het jacht van de stad gebruikten, reisden zij met de stadskoets via de Bloemendaalse Cleyweg naar 's-Gravenhage. Deze weg was bovendien de verbinding van Gouda met vele andere plaatsen en streken, zoals Leiden, Amsterdam, het Noorderkwartier van Holland en het gebied achter de Rijn. Ook de aanvoer van produkten van het platteland over deze weg was voor de stad van veel betekenis.

De weg was veel smaller dan tegenwoordig. De breedte was 12 à 13 Rijnlandse voeten (= pl.m. 3,75 m). Tegenwoordig zo'n 6 meter. Asfalt kende men toen niet. Koolas bestond al, maar werd niet gebruikt voor de Cleyweg in Bloemendaal. Het wegdek bestond allereerst uit een laag fijn puin met daarop een laag zand van ongeveer 2 Rijnlandse duimen dik (= pl.m. 5 cm). De wielen van de door paarden getrokken rijtuigen en wagens veroorzaakten diepe sporen. De hoeven van de paarden traptten bovendien het zand los, evenals die van het voorbij komend vee. De aanwonenden waren verplicht elke zaterdagmiddag vóór 2 uur hun deel van de weg te egaliseren en de slenken (kuilen) met fijn puin te dichten. Soms was de weg een modderpoel, waarover het reizen bijna onmogelijk was. Vooral in de winter, als de molens het water niet voldoende konden wegmalen en er dus hoog water in de polder stond, kon de reis over deze weg ongemakkelijk zijn. De ondergrond werd dan zachter, waardoor de wielen

wegzakten. Ook stortten dan op meerdere plaatsen delen van de berm in het water, waardoor gevaarlijke situaties konden ontstaan. 's Zomers was de weg daarentegen dikwijls stoffig.

We mogen aannemen dat het stadsbestuur van Gouda de weg vóór de komst van Prins Willem V en zijn gevolg degelijk heeft laten inspecteren. Vooral het passeren van zoveel wagens en paarden lijkt op zo'n smalle weg niet zonder gevaar. Het was voor Gouda toch al belangrijk dat de weg altijd in goede staat bleef.

Onderhoud van de weg door de gehoefslaagden

Toch zorgde de stad Gouda niet zelf voor het onderhoud van de weg. Dat was de taak van de Polder Bloemendaal en speciaal van de gehoefslaagden. Gehoefslaagden waren de bewoners van een weg of dijk en de gebruikers van stukken land erlangs. Die waren in principe verplicht een gedeelte van de weg, een hoefslag, in orde te houden of zelfs te herstellen⁵. Deze verplichting was vastgelegd in een keur⁶. Maar omdat vooral de gebruikers van land langs de Cleyweg her en der woonden en het daardoor moeilijk was het onderhoud te organiseren, zorgde het college van Dijkgraaf en Heemraden van Bloemendaal zelf voor het onderhoud van de weg en verdeelde de kosten.

De hiervoor genoemde Polder Bloemendaal moet onderscheiden worden van de Ambachtsheerlijkheid Bloemendaal. Het al genoemde polderbestuur bestond uit een dijkgraaf en vijf heemraden. Het bestuur van de Ambachtsheerlijkheid werd gevormd door een baljuw en drie landbewaarders. Het onderscheid van de Polder Bloemendaal met de Ambachtsheerlijkheid Bloemendaal wordt duidelijk als men weet dat een deel van de Ambachtsheerlijkheid Bloemendaal aan de overkant van de Gouwe lag: aan de huidige Zuidkade in Waddinxveen. Het lag dus buiten de Polder Bloemendaal. De baljuw⁷ van de stad Gouda was altijd ook baljuw van Bloemendaal. Tevens was hij dijkgraaf van de Polder Bloemendaal. In theorie was de Ambachtsheerlijkheid Bloemendaal zelfstandig. Maar in feite was echter de invloed van Gouda er heel groot, want alle functionarissen, behalve de baljuw, werden door de burgemeesters van die stad benoemd. Voor een deel waren zij ook inwoners van Gouda. Dat betekende dus dat men in Bloemendaal volledig rekening hield met de belangen van de stad.

Tussen Harddraverspad en de beide Baarzen

De Cleyweg is dus de huidige Bloemendaalse weg. De ligging ervan duidde men aldus aan: De weg liep van het Harddraverspad (of Draafweg) tot aan de brug bij de beide Baarzen. Het Harddraverspad was het eerste gedeelte van de huidige Ridder van Catsweg, waar aan beide zijden die prachtige lindebomen⁸ staan. Die begon bij de Corfbreijersweg (en -brug) en eindigde bij de Cromme (bocht) bij het huis van Crijn Noteboom⁹. De Corfbreyersweg was waarschijnlijk een zijweggetje waar mandenvlechters woonden, in de buurt waar sedert heugelijke tijden de uitspanning 'De Gouden Wagen' gevestigd was (bij het bombardement van het station in november 1944 vernield).

Het Harddraverspad is in 1734 aangelegd om de paardenmarkten van Gouda met wedstrijden aantrekkelijker te maken. Bij de bocht aan het eind van die weg, dus bij de huidige Büchnerweg en de Hendrikshoeve, was tot 1964 de grens van Gouda en Waddinxveen

Het pand aan de Bloemendaalseweg onder Waddinxveen waar jarenlang Herberg 'De Oude Baars' was gevestigd.

(nog aan de huisnummering te zien!). De Cleyweg, die dus begon bij genoemde bocht, eindigde bij een ophaalbrug in de nabijheid van de driesprong naar Waddinxveen en Reeuwijk. De ophaalbrug is ondertussen vervangen door een vaste brug. Links vóór de ophaalbrug stond Herberg 'De Oude Baars'. Nu vindt men daar een huis met twee gevelstenen, de één met de tekst 'Oude Baars' en de ander met een afbeelding van een baars. Voorbij de genoemde ophaalbrug, tegenover de huidige Zwarteweg (vroeger in z'n geheel Brugweg geheten) naar Waddinxveen, stond 'De Nieuwe Baars', ook wel

Op de plaats van deze boerderij aan de Bloemendaalse weg onder Waddinxveen was vroeger Koffiehuis 'De Nieuwe Baars' gevestigd. Het bord met het gedicht van C. Slinger is tegenwoordig aan de gevel ervan bevestigd. Een aantal jaren geleden hing het aan een schuur die er naast stond. Hier ergens had men een tol gedacht. Die is er nooit gekomen.

Koffiehuis 'Het Baarsje' genoemd. Later stond op die plaats een schuur, waaraan een bord hing met een merkwaardig gedicht. De schuur is nu verdwenen, maar het bord is er nog. Het hangt aan de gevel van de boerderij. Boven aan het bord staat 'De Nieuwe Baars 1870'. Daarna volgt het gedicht:

*Zeg niemand uwen zin
Of niemand uw gedenke:
Is heden nu uw vriend,
Morgen mocht hij u krenken.
Ziet, zwiigt en verdraagt;
Zoo weet niemand wat gij jaagt.
Als het God behaagd
Is het beter benijd dan beklaagd.
Want haters heb ik veel en nijders niet te min,
Wat God geeft tot mijn deel, dat heb ik naar
mijn zin.*

Het gedicht is van de koster en aanspreker¹⁰ C. Slinger uit Waddinxveen (1820-1898). De naam van de Cleyweg zal afkomstig zijn van de ligging op een kleistroom. Ook het genoemde Hardraafpad heette oorspronkelijk Cleyweg. Vanzelfsprekend maakte oorspronkelijk de Kleiweg in de binnenstad van Gouda ook deel uit van deze weg, die via de Hoogstraat, Markt en Wijdstraat door liep naar de Gouwe.

Het Ambacht Bloemendaal onafhankelijk van Gouda

Bloemendaal was een Hoge heerlijkheid, waarvan de Stad Gouda in een ver verleden de 'Heerlijke rechten zich (naar men zegt) op slinkse manieren zou hebben toegeëigend. De macht van Gouda over Bloemendaal duurde tot het jaar 1795. De inval van de Franse troepen in Nederland in dat jaar bracht grote veranderingen. Het betekende niet alleen het einde van de eens zo machtige Republiek der Zeven Verenigde Provinciën, maar tevens het einde van de macht van de regenten, ook in de stad Gouda. Daar werd op 22 januari 1795, zoals in vele andere plaatsen hier te lande, een 'Committé Révolutionair' opgericht, waarmee burgers het gezag van de regenten overnam. Dat committé zou door verkiezingen uit te schrijven de macht op meer democratische wijze regelen. De baljuw van Gouda en Bloemendaal, mr. A. H. Metelkamp, werd afgezet en vervangen door mr. J. Couperus, een bekende patriot, die in 1787 door Willem V als baljuw was afgezet.

Maar ook aan Bloemendaal gingen de gebeurtenissen van die tijd niet onopgemerkt voorbij. Allereerst was er dus de komst van mr. Couperus als baljuw. Maar er veranderde in korte tijd nog meer. Tijdens bijeenkomsten in de kerk van Waddinxveen maakte het ambacht zich onafhankelijk van Gouda. Een aantal 'burgers' benoemde, zoals dat ook in Gouda en overal in het land gebeurde, een 'Committé Révolutionair'. Kort daar-

op werd een Provisionele Municipaliteit (voorlopige gemeenteraad) opgericht. De burgers van Bloemendaal benoemden zelf de leden ervan. Dat waren nu vanzelfsprekend inwoners van Bloemendaal. Er waren nu geen Gouwenaars bij zoals vroeger. De secretaris werd wegens oranjegezindheid afgezet en vervangen. De nieuwe baljuw mr. Couperus zag zich echter al spoedig genoodzaakt af te treden, omdat hij het niet eens was met de gang van zaken. Daarop kozen de burgers zelf een ander tot baljuw. Het (ook nieuwe) stadsbestuur van Gouda werd zo voor voldongen feiten geplaatst. Bloemendaal ging zelfstandig verder, zonder Gouda erin te kennen. Het stadsbestuur van Gouda liet het voorlopig hierbij. Later zal het alsnog in actie komen.

Hoe ging het met het onderhoud van de Cleyweg onder de nieuwe omstandigheden en met een nieuw bestuur van Bloemendaal? Er zijn nogal wat verwarrende berichten daarover. Er waren personen die beweerden dat de weg beter onderhouden werd dan voor die tijd. Anderen hadden echter klachten en beweerden dat de weg door het slechte onderhoud gevaarlijk was. Toch besteedde dat bestuur wel aandacht aan de weg. Althans, op 28 februari 1797 werd in de vergadering van de Goudse Municipaliteit een voorstel tot verbetering van de Cleyweg besproken. Dat voorstel was afkomstig van de Municipaliteit van Bloemendaal. De vergadering kwam niet tot resultaten.

Klachten over de Cleyweg

Begin van 1804 ontving het gemeentebestuur van Bloemendaal¹¹ een verklaring van 32 personen, waarvan 23 bewoners van de weg. Zij hadden, zoals ze schreven, belang bij de goede passage van paarden, rijtuigen en hoornvee. Zij berichtten het gemeentebestuur dat zij ernstige klachten over de Cleyweg hadden. De slechtheid van de weg in het winterseizoen maakte, zo beweerden zij, dat die niet dan met groot levensgevaar voor mens en dier gebruikt kon worden. Zij waren bereid om telkens voor het gebruik van deze weg toegeld te betalen als die maar gerepareerd en onderhouden zou worden. De Voorweg bij Zoetermeer noemden zij als voorbeeld hoe de Cleyweg onderhouden zou kunnen worden.

Zij waren niet de enigen met klachten over deze weg. In mei 1804 dienden een aantal voerlieden¹² uit de 'steden en dorpen Gouda, Waddinxveen, Stolwijkersluis en opgezetenen ter plattelande' ernstige klachten in, niet bij het Gemeentebestuur van Bloemendaal, maar bij het Departementaal Bestuur van Holland in Den Haag. Het waren ongeveer dezelfde klachten. Ze waren allen personen, schreven zij, die hun waren en produkten veilig en zonder schade op de markt te Gouda wilden brengen. Na alweer een winterseizoen met veel dooiweer konden ze het nu niet meer laten de noodzaak van verbetering van deze weg bij het departementaal bestuur onder het oog te brengen. Volgens hen zouden er meerdere droevige ongevallen met verlies aan mensenslevens op die weg zijn voorgevallen. Men kan door de smalle plaatsen en de slechte slootkanten niet dan met vrees voor ongelukken elkaar passeren. Het verzoek luidde daarom dat het Departementaal Bestuur het Ambacht van Bloemendaal zou gelasten 'deze weg met bonken, slechte puin en stadsvuilnis op te hogen'. En verder moest de weg verbreed worden waar de weg te smal was en de slootkanten moesten met palen en rijswerk¹³ vastgelegd worden. Men adviseerde bij het onderhoud van de weg koolas te gebruiken, zoals dat ook bij andere wegen¹⁴ in de buurt van Gouda werd gedaan. Het Departementaal Bestuur zond de klachten voor advies naar de Commissie voor Water- en Polderzaken. En die op haar beurt stuurde ze door naar het Gemeentebestuur van Bloemendaal voor commentaar. In een lange brief gaf dat bestuur toe dat het herstel en onderhoud van de weg zeer noodzakelijk was. Er was echter een verklaring voor de slechte toestand van de weg. In vroeger tijd was de Cleyweg geen algemene rijweg (zeg maar: verkeersweg) geweest. Vóór de verving van het gebied bij Zevenhuizen, dat

daarna de Zuidplas heette, was het maar een gewone polderweg geweest, die zelfs doodlopend was. De weg werd alleen door de erlangs wonende boeren gebruikt om hun produkten naar de markt in Gouda te brengen. Zij zorgden als gehoefslaagden voor het onderhoud van de weg. Het was, meende het Bloemendaalse bestuur, nu het op deze weg veel drukker was geworden daarom onbillijk, om hen nu tot het onderhoud van deze weg te verplichten. Nog ongerijmder zou het zijn de kosten ervan over alle ingelanden¹⁵ van de polder Bloemendaal te verdelen. Die hadden toch al het onderhoud van de kostbare kaden en van het eveneens kostbare jaagpad langs de rivier de Gouwe¹⁶.

Wordt de Cleyweg een tolweg?

Eigenlijk waren de problemen van het onderhoud van de weg meer van financiële aard. Het ontbrak Bloemendaal aan het benodigde geld voor de aankoop van zand en ander materiaal. Maar daarvoor had men in Bloemendaal een goede oplossing: als het gemeentebestuur van het Departementaal bestuur toestemming kreeg om een lening te sluiten, kon daarmee het herstel van de weg gefinancierd worden. Als het ook toestemming kreeg om bij Herberg de Oude Baars een gabel, oftewel een tol, te mogen instellen, dan kon met de opbrengst daarvan de lening afgelost en de rente ervan betaald worden. Daarna kon ook nog het regelmatige onderhoud aan de weg bekostigd worden. Daarvoor zou aan het gemeentebestuur van Bloemendaal een altoos durend octrooi¹⁷ moeten worden verleend. Iedereen zou bij het passeren ervan volgens een vast tarief moeten betalen. Dat tarief had men ook al klaar:

- een rijtuig, bespannen met drie of meer paarden: 2 stuivers
- idem, met 2 paarden: 1 stuiver en 8 penningen
- idem, met 1 paard: 1 stuiver
- 1 paard zonder rijtuig: 8 penningen
- 1 koe of hoornbeest: 4 penningen
- 1 schaap of varken: 2 penningen

De leden van het gemeentebestuur van Bloemendaal en zijn secretaris zou dan voor altoos moeten worden vrijgesteld van betaling van tolged, omdat die voor deze belangrijke verbetering hun werkzaamheden gratis zouden verrichten.

De Commissie voor Waterstaat- en Polderzaken in Den Haag vond het instellen van een tol aanvankelijk een goed idee, maar omdat zij zelf geen bevoegdheid had om hiervoor toestemming te verlenen, adviseerde zij hiervoor een request in te dienen bij het Departementaal Bestuur van Holland. Dit deed het gemeentebestuur van Bloemendaal dan ook. Genoemde Commissie moest daarover zelf aan het Departementaal bestuur advies geven. Die vroeg allereerst aan het gemeentebestuur van Bloemendaal om meer informatie. Hoeveel gehoefslaagden moesten de kosten van het onderhoud dragen? En wat waren de kosten van het herstel van de weg? En wat waren de kosten van het jaarlijkse onderhoud? Verder vroeg de commissie naar bewijzen dat de weg vroeger geen algemene rijweg was geweest, maar een eenvoudige polderweg.

De commissie vroeg ook de mening van het gemeentebestuur van Gouda. Dat bleek fel tegen het instellen van een tol op de Cleyweg. Die was schadelijk voor Gouda, was de mening van dat bestuur. De boeren van elders zouden, als ze op de Cleyweg tol moesten betalen, hun producten ergens anders brengen en niet naar de markt van Gouda. Voor de inwoners van Gouda zou dat ook een groot nadeel zijn: alle reizen naar Den Haag en Leiden, via de Rijn naar Amsterdam en Utrecht en verder naar het binnenland van het vroegere Noorderkwartier van Holland zouden duurder worden. Daarom was het voor het gemeentebestuur van Gouda heel duidelijk: er mochten geen hekken op die weg komen. Dus geen tol op de Cleyweg. En het moest blijven zoals het was: de gehoefslaagden moesten zorgen voor onderhoud en reparatie van deze weg.

Conferentie over de Cleyweg

Op verzoek van het Gemeentebestuur van Bloemendaal en ook om tot een spoedig advies aan het Departementaal Bestuur te komen nodigde de Commissie voor Dijk- en Polderzaken¹⁸ zowel vertegenwoordigers van Gouda als van Bloemendaal uit voor een conferentie in 's-Gravenhage op 18 december 1805. De sfeer tussen de vertegenwoordigers van beide gemeentebesturen moet niet al te hartelijk zijn geweest, zoals blijkt uit een sarcastische brief die de Bloemendaalse commissie de dag erna schreef aan die van Gouda. Zij voelden zich vernederd en beschuldigd van plichtsverzuim. De heren uit Gouda beweerden nl. dat de Cleyweg vóór 1795 altijd in betere staat was geweest dan nu. Die van Bloemendaal zouden slechte specie (=grond) voor de reparatie van de weg gebruikt hebben. In Gouda had men de klachten al voorspeld. Vroeger, toen het bestuur van Bloemendaal door de stad Gouda werd aangesteld, hadden ook inwoners van Gouda daarin zitting. Nu niet meer en daardoor was de weg zo slecht. Bovendien, zo beweerde het stadsbestuur, had het bij het onderhoud van de weg in vroeger tijd altijd toezicht. Ook dat was nu niet meer zo, met alle gevolgen van dien. Tegen een tol op die weg had Gouda om genoemde redenen ook grote bezwaren.

Geen tol op de Cleyweg!

Een beslissing werd nu spoedig genomen: de dag na de conferentie. De commissie besloot te adviseren het verzoek om een tol 'bij de Baarzen' in te stellen af te wijzen. Op 19 december 1806 namen de Gedeputeerden van het Departementaal Bestuur dat advies over. Men was het er niet mee eens dat het herstel en onderhoud van de Bloemendaalseweg ten laste zou komen 'van het algemeen'. Uit informatie was gebleken dat het ook niet nodig was. Het kon heel goed zonder een tol. Het gemeentebestuur van Bloemendaal kreeg bovendien de opdracht, om samen met het bestuur van Gouda, de weg in orde te maken en te houden. De commissie van Dijk- en Polderzaken zal tijdens de conferentie de nodige druk op de heren uit Gouda en Bloemendaal hebben uitgeoefend, want al spoedig daarna nodigde Bloemendaal de Goudse raadscommissie uit voor een conferentie: "op 27 februari 1806 om 11 uur in onze gewone Rechtkamer, zijnde in het Herthuis in Gouda." Daar werd afgesproken dat beide partijen de gehoefslaagden er toe zouden brengen de weg te repareren met de specie (het materiaal) dat t.z.t. zou geleverd worden. Toen volgde het volgende probleem: de Goudse commissie die de reparatie van de weg moest regelen kreeg van het Gemeentebestuur van Bloemendaal bericht dat wegens een 'gewichtige reden' het voorlopig niet meer zou deelnemen aan een conferentie over de Cleyweg. Men kon de ware reden niet opgeven, schreef men. "S.v.p. geen kwaaddenkendheid", werd er in de brief aan toegevoegd.

Die 'gewichtige reden' was de weigerachtigheid van de gehoefslaagden om mee te werken aan het herstel van de weg. De reden van deze weigerachtigheid? Het stadsbestuur van Gouda zou ook toezicht krijgen daarop. Dat was nooit geweest en zij hadden er nu overwegende bezwaren tegen. Zij wilden hun medewerking wel verlenen aan de verbetering van de weg, maar alleen onder leiding van het Bloemendaalse bestuur, dus zonder Gouda. "Wij erkennen de noodzaak van de verbeteringen van voornoemde weg. Wij willen geheel aan de verordeningen van u voldoen, maar alleen indien niet gecombineerd met het Bestuur van Gouda. Het toezicht daarvan zullen wij als het moet (alleen) gedwongen en slaafachtig aanvaarden."

Ondertussen had het college van Landbewaarders van Bloemendaal een onderzoek gedaan, ook in het archief. Daar hadden zij geen enkele aanwijzing gevonden dat de stad Gouda in het verleden ooit toezicht op de weg had uitgeoefend. En verder hadden zij gekeken naar de eventuele noodzakelijke reparaties aan de weg. Het bleek dat er 200 hoefslagen waren, verdeeld over 30 eigenaars. Die zouden voor de reparaties moeten zorgen. De weg moest plaatselijk, en vooral aan de westzijde, behoorlijk opgehoogd

worden. Ook vonden zij het voor een veilig gebruik noodzakelijk dat de weg een minimale breedte van 15 Rijnlandse voeten (= 4,71 m)¹⁹ had. Het ophogen moest allereerst met goede, harde specie met daarop zwaar Lek-zand plaats vinden. Dat zware Lek-zand moest ook gebruikt worden voor het latere onderhoud. Dan gebeurde er in anderhalf jaar niets. Er was geen conferentie en er waren geen reparatiewerkzaamheden.

Drost zet tot spoed aan

Tot er in Bloemendaal een brief kwam. Nu van de Drost van het Kwartier Rotterdam, want er was in de landelijke politiek weer het een en ander veranderd. Hij vroeg aan het Gemeentebestuur van Bloemendaal waarom niet was voldaan aan de opdracht van het voormalig Departementaal Bestuur in 's-Gravenhage van 19 december 1805 om de Cleyweg in orde te brengen. Had Bloemendaal moeilijkheden met Gouda dan moest men hem dat melden, schrijft hij. Toen hij niet omgaand een antwoord kreeg, schreef hij nogmaals een brief aan Bloemendaal. Daarin sprak hij 'zijn uiterste verwondering en ontevredenheid' uit over het feit dat niet voldaan was aan zijn vraag om de redenen op te geven waarom de opdracht niet was uitgevoerd. Ook de raad van Gouda had een brief van deze strekking van de Drost gekregen. Men is daar blijkbaar geschrokken van de brief, want er werd meteen contact gezocht met het Gemeentebestuur van Bloemendaal om 'zo spoedig mogelijk' een conferentie te houden over de Cleyweg. Nu kwam er vaart in het werk, want in een brief aan de Drost van 21 september 1807 beloofde het gemeentebestuur van Bloemendaal dat de weg uiterlijk eind oktober van dat jaar in orde zou zijn. Maar het vroeg zich daarbij wel af, of men in het Kwartier Rotterdam wel op de hoogte was met de normale gang van zaken in Bloemendaal, speciaal in verband met werkzaamheden aan de Cleyweg. Er waren aan de weg 200 hoefslagen en 30 eigenaren. Die laatsten zouden de kosten van het maken van de weg moeten betalen. En dat was het probleem. Als de verbeteringen af zouden hangen van de betaling door de eigenaren, dan verwachtte men grote moeilijkheden. Die eigenaren waren moeilijk te bereiken, want ze woonden verspreid in het Departement en zelfs er buiten. Ook zou er afgunst zijn, omdat de ene eigenaar meer zou moeten betalen dan een andere omdat hij een slechter gedeelte moest repareren. "We horen de jammerkreten al als de eigenaars de kosten proberen te verhalen op de boeren", schreef men. Op deze manier zou de weg niet op tijd klaar komen. Het was beter het werk te laten uitvoeren door het Gemeentebestuur van Bloemendaal. Zij zou dan de hoge kosten voor het materiaal en de uitvoering voorschieten en die door middel van nota's bij de eigenaren in rekening brengen. Het Gemeentebestuur vroeg daarom aan de Drost machtiging om zo te werk te gaan.

En inderdaad, het gemeentebestuur van Bloemendaal kreeg de gevraagde toestemming van de Drost. De stad Gouda speelde daarna blijkbaar geen opvallende rol meer. Op 30 oktober 1807 waren de gehoefslaagden bijeen geroepen om erover te praten. De meesten waren gekomen. Er waren blijkbaar geen grote problemen. Een commissie werd benoemd en binnen een maand was het werk gereed. Op 1 november 1807 meldde het Gemeentebestuur dit feit bijna triomfantelijk aan de Drost. De weg kan nu zonder enig gevaar worden bereden en gepasseerd, "zijnde de kant derzelve weg en holligheden met goede harde specie opgemaakt en gevuld en daarover, zoals ook over den *gehelen weg* gebracht allerbest bovenwoerdens gediept²⁰ kegelzand, ter dikte van 4 en 5 centimeter."

Een 'Keur' in plaats van een plan voor onderhoud

De Drost was echter nog niet tevreden. De weg was nu wel gereed, maar hij had namelijk het Gemeentebestuur van Bloemendaal ook opdracht gegeven een plan te maken voor het verdere onderhoud van de weg. Volgens de Drost moest het plan aan een drie-

tal voorwaarden voldoen: het moest het beste plan zijn, het moest het minst kostbare plan zijn en 'uit één hand' (door één persoon) uitgevoerd kunnen worden. Dat wordt een kostbare zaak, schreef het gemeentebestuur terug aan de Drost. Want door het bijna onafgebroken passeren van rijtuigen en hoornvee is een dagelijks toezicht door één persoon op de weg nodig om alle gebreken direct te verbeteren. De kosten hiervan zou ongeveer 300 gulden per jaar bedragen, de specie en het vaartuig dat daarbij nodig was niet meegerekend. Dit kon echter met minder kosten. De meeste landerijen aan deze weg werden gehuurd door personen die volgens hun contract de weg moesten herstellen. Ze konden zelfs bij nalatigheid een boete krijgen. De meesten woonden dichtbij het gedeelte van de weg dat zij onderhouden moesten. Het materiaal ervoor hadden ze op hun erf liggen. Het werk konden zijzelf of hun werkvolk doen.

Het Gemeentebestuur adviseerde daarom de Drost af te zien van de eis om het onderhoud 'in één hand' te doen plaats vinden. Zij stelde voor het collegie van schout, landbewaarders en heemraden te gelasten een keur (of ordonnantie) te laten ontwerpen, waarin het onderhoud van de weg op genoemde wijze geregeld zou worden.

En zo gebeurde het: die 'keur en ordonnantie' kwam er. Voortaan moest iedereen die langs de weg woonde of stukken grond erlangs in gebruik had voor zijn deel van het onderhoud zorgen. Met palen langs de weg werden de hoefslagen aangegeven, zodat de verdeling van de kosten beter vastgesteld kon worden. En iedereen wist wat hij te doen had. Bij verzuim kon hij op een boete rekenen.

Afrekening - Toch een tol

Het Gemeentebestuur van Bloemendaal had eind november 1807 een overzicht van de kosten en uitgaven van het herstel van de weg naar de Drost in Rotterdam gezonden met de bedoeling dat hij het bedrag hiervan zo spoedig mogelijk zou overmaken.

Hij zond deze rekening echter weer terug met de opmerking, dat die, alvorens hij zijn goedkeuring eraan gaf, ter visie van belangstellenden zou gelegd worden, zodat die aanmerkingen of hun goedkeuring erop konden vermelden.

Op 29 december 1807, dus nog voor het eind van het jaar, zond het Gemeentebestuur de rekening weer terug naar de Drost. Niemand had opmerkingen van afkeuring er op geplaatst. Het hoopte nu spoedig het geld te kunnen ontvangen.

De tol op de Cleyweg is er toen niet gekomen. Twintig jaar later echter werd door het polderbestuur van Bloemendaal toch een tol ingesteld, toen niet bij de Baarsen, maar bij de Cromme bij Crijn Noteboom, of anders gezegd: aan het eind van het Harddraafpad, bij de toenmalige grens van Gouda en Waddinxveen, nu: bij de hoek van de Ridder van Catsweg en de Büchnerweg. Die tol bleef tot 1903.²¹

Naschrift

Op de achtergrond van de gebeurtenissen rond het herstel en het onderhoud van de Cleyweg speelde waarschijnlijk ook iets anders. In 1795 had de Ambachtsheerlijkheid Bloemendaal ten opzichte van de stad Gouda zich eigenmachtig zelfstandig gemaakt. In de eerste tijd na de 'revolutie' heeft men zich daarover blijkbaar niet druk gemaakt. Dat veranderde in 1804, toen een aantal regenten van vóór 1795 in het bestuur van de

Op de hoek van de huidige Ridder van Catsweg en Büchnerweg (de vroegere grens van Gouda en Waddinxveen) stond het tolhuis van polder Bloemendaal. Illustratie uit: Dr. A. Scheygrond, Goudsche straatnamen. Uitgave van Oudheidkundige Kring 'Die Goude'.

stad terugkeerden. Daar behoorde o.a. mr. A. H. Metelercamp bij. Hij heeft de pijnlijke ervaring gehad dat hij, als baljuw van Gouda en tegelijkertijd als baljuw van Bloemendaal, zijn functies kwijt raakte aan een gewone 'burger'. Heeft het Goudse stadsbestuur de hand gehad in het request van de voerlieden in 1804 met de klachten over de Cleyweg? Daarmee kon het aantonen dat het bestuur van Bloemendaal niet capabel was. Ook de herhaalde bewering dat de weg vóór 1795 in betere staat was dan daarna, zou hierop kunnen wijzen. Bovendien is het request duidelijk opgesteld door een terzake kundige en niet door een eenvoudige voerman.

Voorlopig leek Bloemendaal het pleit bij de Drost in Rotterdam gewonnen te hebben. Er was echter ook nog een andere ergernis verwekkende zaak voor Gouda. In de hiervoor genoemde keur, die door de Landdrost ook nog was goedgekeurd, werd het Harddraafpad genoemd als behorende tot jurisdictie²² van Bloemendaal! Dat het bestuur van Bloemendaal schouw²³ wilde drijven over deze voornamelijk avenue van Gouda, de enige aan deze zijde van de stad, schreef Mr. A.H. Metelercamp in een lange brief aan de Drost van Rotterdam, was 'waarlijk de onbeschaamdheid te ver getrokken'. In deze brief schreef hij, als burgemeester van Gouda, aan de Landdrost in Rotterdam allerlei geschiedkundige bijzonderheden over Gouda en Bloemendaal om aan te tonen dat de stad rechtmatig gezag had over de Ambachtsheerlijkheid Bloemendaal. Bovendien maakte hij in krasse bewoordingen de landdrost duidelijk hoe ondeskundig en onhebbelijk het bestuur van Bloemendaal was. Hij schreef over 'frivoliteit en nulliteit' van dat bestuur, alsmede over 'intrigues en machinatien'.

In 1811 kwam er voor Gouda een eind aan deze soort ergernissen. De maire²⁴ van Gouda werd toen benoemd tot commissaris om de municipaliteiten van de gemeenten Bloemendaal, Broek, Thuyt, Broekhuizen en 't Weegje te ontbinden. Al deze gemeenten kwamen bij Gouda, ook Bloemendaal. Dat was het einde van Bloemendaal als zelfstandige gemeente. Het grondgebied van Gouda was nooit zo groot als toen. Maar dat duurde niet lang. Al in 1817 werd het weer even klein als tevoren. Toen werd de gemeente Broek c.a.²⁵ gevormd. Daarin werden alle genoemde gemeenten samengevoegd, ook dus de vroegere Hoge heerlijkheid Bloemendaal. In 1870 werd de gemeente Broek c.a. opgeheven. Het grootste gedeelte van het gebied kwam bij de nieuw gevormde gemeente Waddinxveen. Een veel kleiner gedeelte kwam bij Gouda. In 1964 werd laatstgenoemde gemeente vergroot met een flink gedeelte van de Polder Bloemendaal inclusief een gedeelte van de Bloemendaalseweg. Dus is de geschiedenis van de Bloemendaalseweg de geschiedenis zowel van Waddinxveen als van Gouda.

Geraadpleegde literatuur:

Notulen van de vergaderingen van de Municipaliteit en gemeentebestuur van Bloemendaal. Streekarchief Hollands Midden, OA Bloemendaal 1.10.05, inv.nrs. 128-130 plus bijlagen.

Noten:

- 1 Tweewielig rijtuig
- 2 Hofjonkers
- 3 Zie de beschrijving van dit bezoek in: Dr. Mr. J. Smit, Een Regentendagboek uit de achttiende eeuw (Tiende verzameling bijdragen van de Oudheidkundige Kring Die Goude), Gouda 1957, pag. 245-256.
- 4 De vertegenwoordigers van de stad Gouda die naar 's-Gravenhage gingen om deel te nemen aan de vergaderingen van de Staten van Holland. Deze geëngageerden waren: een burgemeester, een oud-burgemeester, een lid van de vroedschap en de pensionaris. De laatste voerde namens de andere heren het woord.

- 5 Dit systeem werd ook gebruikt bij het onderhoud en herstel van dijken en kaden.
6 Polderreglement.
7 De functie van een baljuw was bij rechtszaken te vergelijken met die van de huidige officier van justitie.
8 De bomen staan daar sinds 1753. Ze zijn natuurlijk niet dezelfde van toen, maar telkens vervangen. In de oorlogswinter 1944/1955 zijn een aantal door bewoners gerooid en in de kachel verstoekt.
9 Zoals aangeduid door burgemeester Mr. A.H. Metelerkamp in een brief van 10 maart 1810.
10 Ook wel doodbidder genoemd. Iemand die het overlijdensbericht mondeling aan de familie of buurtgenoten overbracht.
11 De Municipaliteit is door nieuwe wetten ondertussen Gemeentebestuur geworden.
12 Bestuurders van paard en wagen.
13 Bossen takken.
14 Ook op de Brugweg tussen de Bloemendaalseweg en de Waddinxveensebrug lag koolas.
15 Bezitters van land.
16 In 1656 door Gouda en Amsterdam aangelegd in verband met de vaarweg tussen beide steden.
17 Machtiging.
18 Ook de commissie heeft ondertussen een andere naam.
19 Nu: totale breedte 6 meter en breder.
20 Zand dat boven Woerden uit de Rijn was gebaggerd.
21 In *Goudse straatnamen*, samengesteld door dr. A. Scheygrond, op blz. 166 vindt men een afbeelding van die tol.
22 Rechtsgebied.
23 Inspectie van sloten en wegen.
24 Burgemeester.
25 Broek c.a. = Broek cum annexis = Broek met toebehoren.